

**DAVLAT BUDJETI IJROSIDA JAMOATCHILIK NAZORATINI
KUCHAYTIRISHNING MOLIYAVIY SHAFFOFLIKNI OSHIRISHDAGI
AHAMIYATI**

Tursunboyev Bobur

Bo'stonliq tumani Iqtisodiyot va moliya bo'limi boshlig'i moliya masalalari

bo'yicha o'rinbosari

Tel : +998983601818

E-mail: boburbek0200@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisdavlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratini kuchaytirish masalalari hamda uning moliyaviy shaffoflikni ta'minlashdagi o'rni kompleks tarzda tadqiq etilgan. Tadqiqot jarayonida davlat budjeti ijrosining nazariy asoslari, budget mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar va jamoatchilik nazoratining institutsional mexanizmlari tahlil qilinadi.

Maqolada jamoatchilik nazoratining asosiy shakllari — ochiq budget platformalari, jamoatchilik muhokamalari, fuqarolarning murojaatlari hamda ommaviy axborot vositalarining budget ijrosidagi roli atroflicha yoritiladi. Shuningdek, jamoatchilik nazoratining kuchaytirilishi orqali davlat moliya boshqaruvida ochiqlik va hisobdorlikni ta'minlash, korrupsion holatlarning oldini olish hamda budget mablag'laridan maqsadli va samarali foydalanish imkoniyatlari baholanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratining samarali tashkil etilishi moliyaviy intizomni mustahkamlash, davlat organlari faoliyatiga nisbatan jamoatchilik ishonchini oshirish va fuqarolarning davlat moliyasini boshqarish jarayonidagi ishtirokini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratini yanada rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: davlat budjeti, budget ijrosi, jamoatchilik nazorati, moliyaviy shaffoflik, ochiq budget, davlat moliyasi.

Аннотация: В данной тезисе статье комплексно исследуются вопросы усиления общественного контроля за исполнением государственного бюджета и его роль в обеспечении финансовой прозрачности. В ходе исследования рассматриваются теоретические основы исполнения государственного бюджета, факторы, влияющие на эффективность использования бюджетных средств, а также институциональные механизмы общественного контроля в системе управления государственными финансами.

Особое внимание уделяется основным формам общественного контроля, таким как платформы открытого бюджета, общественные обсуждения, обращения граждан и роль средств массовой информации в мониторинге исполнения бюджета. Также анализируется значение усиления общественного контроля в повышении

открытости и подотчётности деятельности государственных органов, предупреждении коррупционных проявлений и обеспечении целевого и эффективного использования бюджетных ресурсов.

Результаты исследования показывают, что эффективно организованная система общественного контроля при исполнении государственного бюджета способствует укреплению финансовой дисциплины, повышению доверия общества к государственным институтам и расширению участия граждан в управлении государственными финансами. В статье разработаны научно-практические предложения и рекомендации, направленные на дальнейшее развитие механизмов общественного контроля и повышение прозрачности бюджетного процесса.

Ключевые слова: *государственный бюджет, исполнение бюджета, общественный контроль, финансовая прозрачность, открытый бюджет, государственные финансы.*

Abstract: *This thesis provides a comprehensive analysis of strengthening public oversight in the execution of the state budget and its role in enhancing financial transparency. The study examines the theoretical foundations of state budget execution, the factors influencing the efficiency of budget expenditure, and the institutional mechanisms of public control in public finance management.*

Particular attention is paid to the main forms of public oversight, including open budget platforms, public discussions, citizens' appeals, and the role of mass media in monitoring budget execution. The article also evaluates the impact of public control on ensuring openness and accountability in public financial management, preventing corruption, and improving the efficiency and targeted use of budget funds.

The research findings indicate that an effectively organized public oversight system in state budget execution contributes to strengthening fiscal discipline, increasing public trust in government institutions, and expanding citizen participation in public finance governance. The article proposes scientific and practical recommendations aimed at further developing public oversight mechanisms to improve transparency and accountability in the state budget execution process.

Keywords: *state budget, budget execution, public oversight, financial transparency, open budget, public finance.*

Kirish

Davlat budjeti mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlovchi asosiy moliyaviy instrument hisoblanadi. Budjet orqali davlatning ustuvor yo'nalishlari moliyalashtiriladi, aholi farovonligini oshirish, ijtimoiy sohani rivojlantirish, infratuzilma loyihalarini amalga oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash ko'zda tutiladi. Shu sababli davlat budjeti mablag'larining shakllanishi va ijrosi ustidan samarali nazorat mexanizmlarini joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda budget mablag'laridan foydalanishda shaffoflik va ochiqlikni ta'minlash, korrupsion holatlarning oldini olish hamda moliyaviy intizomni kuchaytirish maqsadida jamoatchilik nazoratining ahamiyati ortib bormoqda. Jamoatchilik nazorati fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish, davlat organlari faoliyatining hisobdorligini oshirish hamda budget mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratining nazariy asoslari, uning shakl va mexanizmlari, shuningdek moliyaviy shaffoflikni oshirishdagi roli keng tahlil qilinadi.

Davlat budjeti ijrosi va uning moliyaviy ahamiyati

Davlat budjeti ijrosi tasdiqlangan budget ko'rsatkichlarining amalda bajarilishini anglatadi. Budget ijrosi jarayonida daromadlarning to'liq va o'z vaqtida tushishi, xarajatlarning belgilangan maqsadlar asosida amalga oshirilishi muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonda davlat moliya organlari bilan bir qatorda nazorat organlari ham faol ishtirok etadi.

Budget ijrosining samaradorligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

- budget mablag'larining maqsadli va oqilona sarflanishi;
- moliyaviy intizomga rioya etilishi;
- ochiqlik va shaffoflik darajasi;
- nazorat mexanizmlarining samaradorligi.

Agar budget ijrosi ustidan yetarli darajada nazorat o'rnatilmasa, moliyaviy resurslardan samarasiz foydalanish, byudjet intizomi buzilishi va korrupsion holatlar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois davlat budjeti ijrosini nazorat qilishda an'anaviy davlat moliyaviy nazorati bilan bir qatorda jamoatchilik nazoratini ham rivojlantirish zarur.

Jamoatchilik nazoratining mohiyati va huquqiy asoslari

Jamoatchilik nazorati fuqarolar, fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va ommaviy axborot vositalari tomonidan davlat organlari faoliyati ustidan amalga oshiriladigan nazorat shaklidir. Ushbu nazorat turi davlat boshqaruvida ochiqlik va hisobdorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik nazoratining huquqiy asoslari bir qator normativ-huquqiy hujjatlar bilan mustahkamlangan. Jumladan, "Jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi Qonun jamoatchilik nazoratining shakllari va mexanizmlarini belgilab beradi. Ushbu qonunga muvofiq, jamoatchilik nazorati quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

- jamoatchilik muhokamalari;
- jamoatchilik eshituvlari;
- ochiq ma'lumotlar tahlili;
- fuqarolarning murojaatlari;
- ommaviy axborot vositalari orqali nazorat.

Davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazorati aynan ushbu shakllar orqali amalga oshiriladi va moliyaviy jarayonlarning ochiqqligini ta'minlaydi.

Davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratini amalga oshirish mexanizmlari

Davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratini amalga oshirish mexanizmlariga quyidagilar kiradi:

Ochiq budget platformalari

So'nggi yillarda "Ochiq budget" axborot portallari orqali budget loyihalari va ijrosi yuzasidan keng jamoatchilikka ma'lumotlar taqdim etilmoqda. Ushbu platformalar orqali fuqarolar budget mablag'larining qayerga va qanday maqsadlarda sarflanayotganini kuzatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Jamoatchilik muhokamalari

Budget loyihalarini jamoatchilik muhokamasiga qo'yish orqali fuqarolar va mutaxassislarning takliflarini inobatga olish imkoniyati yaratiladi. Bu esa budget mablag'larining yanada samarali taqsimlanishiga xizmat qiladi.

OAV va fuqarolik jamiyati institutlari

Ommaviy axborot vositalari va nodavlat notijorat tashkilotlari davlat budjeti ijrosini tahlil qilish, muammoli holatlarni aniqlash va jamoatchilik e'tiboriga yetkazishda muhim rol o'ynaydi.

Jamoatchilik nazoratining moliyaviy shaffoflikni oshirishdagi roli

Moliyaviy shaffoflik davlat budjeti ijrosining muhim tamoyillaridan biridir.

Jamoatchilik nazorati orqali budget jarayonlarining ochiqqligi ta'minlanadi, bu esa:

- korrupsion holatlarning oldini olishga;
- budget mablag'laridan samarali foydalanishga;
- davlat organlari faoliyatining hisobdorligini oshirishga;
- fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirishga xizmat qiladi.

Jamoatchilik nazoratining kuchayishi natijasida davlat moliyasini boshqarish tizimida ishonch mustahkamlanadi va moliyaviy intizom darajasi oshadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratini kuchaytirish moliyaviy shaffoflikni ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Jamoatchilik nazorati davlat budjeti mablag'laridan samarali va maqsadli foydalanishni ta'minlab, korrupsion holatlarning oldini olishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, fuqarolarning davlat moliyasini boshqarish jarayonidagi ishtiroki kengayib, davlat organlari faoliyatining ochiqqligi va hisobdorligi oshadi.

Kelgusida davlat budjeti ijrosida jamoatchilik nazoratini yanada rivojlantirish, ochiq ma'lumotlar bazasini kengaytirish hamda fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish davlat moliya boshqaruvining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining **“Davlat budjeti to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
2. O‘zbekiston Respublikasining **“Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2018 yil.
3. O‘zbekiston Respublikasining **“Ochiqlik va shaffoflik to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2021 yil.
4. Allen, R., Hemming, R., & Potter, B. (2013). **The International Handbook of Public Financial Management**. Palgrave Macmillan.— Davlat moliyasini boshqarish va budjet ijrosi ustidan nazorat mexanizmlari tahlil qilingan.